

מסכת נדרים

פרק שביעי הנודר מן הירק

דף נ"ד

הנודר מן הירק

א. ביאור הסוגיה כפי הפירוש הראשון בר"ן.

גידולי האדמה חלוקים לשני סוגים (א) ירקות (ב) פירות. כל דבר שאוכלים את העלים שלו, כחסה וכרוב, נקרא ירק, וכל דבר שאוכלים את גופו, כצנון ובצל, נקרא פרי.

ושלוש חלוקות יש בענין הנודר מן הירקות.

- אמר "ירק אסור עלי", נאסר בירקות בלבד, ומותר בכל פירות האדמה.

- אמר "ירקי קדרה אסורים עלי", מאחר שפירט יותר את הנדר, נתכוון להוסיף גם פירות האדמה הניתנים בקדרה לתת בה טעם, ובכלל זה שום ובצל. ומותר בדלעת.

- אמר "ירק המתבשל בקדרה אסור עלי", מאחר שהוסיף לפרט בלשונו, דעתו גם לדלעת, שאף שאינה נחשבת ירק, מכל מקום, הלא כשאדם שולח את שלוחו לקנות לו ירק, ואינו מוצא, חוזר למשלחו, ונמלך אם להביא לו דלעת, הרי שהדלעת דומה לירק, שאין דרכו להימלך אלא על דבר הדומה למה שנתבקש, [ואינו נמלך אם להביא לו קטנית] ואם כן, בוודאי את הדלעת נתכוון לאסור בריבוי לשונו. והוא הדין לשאר פירות האדמה שהשליח נמלך עליהם.

כ. דעת רבי עקיבא שהר"ן פוסק כמותו, אולם חכמים [ר"ב שמעון בן גמליאל] חולקים עליו, ואומרים, שאף על פי שהשליח המתבקש לקנות ירק ואינו מוצא, נמלך אם לקנות דלעת, מאחר שאינו מביא דלעת בלא להימלך, הרי שאינה בכלל ירק. [ויל"ע אם רק בדין השלישי נחלקו חכמים עם רבי עקיבא, או גם בדין השני].

ג. ביאור הסוגיה כפי הפירוש הראשון בר"ן.

סתם ירק הוא גידול אדמה, הנאכל רק כמות שהוא חי, ושלוש חלוקות יש בענין הנודר מן הירקות.

- אמר "ירק אסור עלי", נאסר בירק הנאכל כמות שהוא חי בלבד, ומותר בכל מה שמתבשל, אף על פי שלפעמים נאכל חי.

- אמר "ירקי קדרה אסורים עלי", מאחר שפירט יותר את הנדר, נתכוון להוסיף גם דברים הנאכלים חיים ומבושלים כגון שום וחזרת. ומותר בדברים הנאכלים רק על ידי בישול כמו דלעת.

- אמר "ירק המתבשל בקדרה אסור עלי", מאחר שהוסיף לפרט בלשונו, דעתו

גם לדלעת, שאף שאינה נאכלת אלא על ידי בישול ולא חיה, מכל מקום, הלא כשאדם שולח את שלוחו לקנות לו ירק, ואינו מוצא, חוזר למשלחו, ונמלך אם להביא לו דלעת, הרי שהדלעת דומה לירק, שאין דרכו להימלך אלא על דבר הדומה למה שנתבקש, [ואינו נמלך אם להביא לו קטנית] ואם כן, בוודאי את הדלעת נתכוון לאסור בריבוי לשונו. והוא הדין לשאר פירות האדמה הנאכלים רק על ידי בישול, שהשליח נמלך עליהם.

כ. דעת רבי עקיבא שהר"ן פוסק כמותו, אולם חכמים [ר"ב שמעון בן גמליאל] חולקים עליו, ואומרים, שאף על פי שהשליח המתבקש לקנות ירק ואינו מוצא, נמלך אם לקנות דלעת, מאחר שאינו מביא דלעת בלא להימלך, הרי שאינה בכלל ירק. [ויל"ע אם רק בדין השלישי נחלקו חכמים עם רבי עקיבא, או גם בדין השני].

מודה רבי עקיבא שאינו לוקה

אמר אביי, שגם לדעת רבי עקיבא, שהאומר "ירק המתבשל בקדרה אסור עלי", נאסר גם בדלועים, אין האיסור מדין ודאי, אלא מספק, שמא נתכוון גם לדלעת, ולפיכך, אף על פי שמחמת הספק הוא נאסר בדלועים, אם עבר על נדרו, אינו לוקה על כך.

פול המצרי למודר מהירק

נתבאר במשנתנו, שהנודר מן הירק, אסור בפול המצרי כשהוא לח, שאז הוא נחשב ירק, ומותר ביבש, שכבר אינו נחשב ירק.

ולפי מה שהיה נראה מתחילה, שמשנתנו מדברת בנודר מירק סתם, שאמר "ירק אסור עלי", ביאר הר"ן, שפול המצרי, כיון שכשהוא יבש עושים ממנו גורן, וקודם לכן אין עושים ממנו גורן, כל זמן שהוא לח נחשב ירק, ולאחר מכן נחשב קטנית.

אמנם לפי המסקנה, שמשנתנו מדברת באומר "ירק המתבשל בקדרה אסור עלי", לא נתבאר דין המשנה.

"תן כבד" ונתן בשר או "תן בשר" ונתן כבד

הנהנה מממון של הקדש בשוגג, הרי זה מוציאו לחולין, ומתחייב לשלם קרן וחומש, ולהביא אשם מעילות, וזהו דין מעילה בקדשים.

ודין מעילה יוצא מכלל דיני התורה, ויש בו שליחות לדבר עבירה, [שכן למדו בגזרה שווה "חטא" "חטא" מתרומה], ולפיכך כשבעל הבית אמר לשלוחו להשתמש בדבר מסוים של הקדש, ונשתמש בו השליח כפי הוראת המשלח, [והיה הדבר בשוגג], המשלח מעל ולא השליח, אבל אם עשה השליח שלא כפי הוראת המשלח, הרי הוא עושה מדעת עצמו, והשליח מעל. [=השליח שעשה שליחותו, בעל הבית מעל. לא עשה שליחותו, שליח מעל].

וביארנו ענין זה במסכת מעילה ואמרנו, כיצד? אמר לו בעל הבית לשלוחו, תן בשר לאורחים, ונתן להם כבד, או אמר לו בעל הבית לשלוחו, תן כבד לאורחים, ונתן להם בשר, השליח מעל, משום שלא עשה כפי הוראת בעל הבית.

דברים שאין לאכול אחר הקזה

אמר שמואל, המקיז דם מהכתפים [=דמסוכר] ואוכל בשר עוף פורח לבו כעוף.

ותניא, אין מקיזין, לא על דגים, ולא על עופות, ולא על בשר מליח.

ותניא, הקיז דם, לא יאכל, לא חלב, ולא גבינה, ולא ביצים, ולא שחליים, ולא עופות, ולא בשר מליח.

פסקי הר"ן בדיון נודר מן הבשר

כתב הר"ן שלענין הלכה קיימא לן כרבי עקיבא, שכל דבר ששליח נמלך עליו בכלל הנדר.²

ולפיכך הנודר מן הבשר, כל שלא הקיז דם, ואין לו כאב עיניים, אסור בכל מיני בשר, ובעופות, ובדגים.

אמנם כל זה במקום ששליח רגיל להיות נמלך עליהם, אבל במקום שאין שליח נמלך עליהם אינם בכלל בשר ומותרים הם. וזה שלא כדברי הרמב"ם ז"ל שכתב, שדגים אינם נאסרים אלא במקום ששליח נמלך עליהם אבל עופות נאסרים בכל מקום.³

ואם הקיז דם, ונדר מן הבשר ליום ההקזה, אסור הוא בעופות [שראויות לו על ידי שליחה], ומותר בדגים, שאינם ראויים לו, ומאחר שגם בלא הנדר לא יאכל דגים, אין דעתו עליהם. אבל אם אסר על עצמו בשר לשמונה ימים או יותר, גם דגים בכלל הנדר, שכן אף שאינם ראויים לו ליום ראשון ראויים לו לשאר ימים ואם כן היתה דעתו עליהם.

ואם היה לו כאב עיניים ונדר מן הבשר, אפילו נדר לשלשים יום או יותר, אין דגים בכלל, שאין לומר שמפני הימים האחרונים נדר, שהרי אינו יודע מתי יתרפא, שיצטרך לאסור דגים עליו כן כתב הרשב"א ז"ל. ולר"ן עצמו נראה, שאינו מותר בדגים אלא כשנדר רק בימים שבוודאי הדגים רעים לו.

ולענין בשר מליח, הנודר מן הבשר נאסר גם בבשר מליח בכל אופן, ואפילו ביום הקזה, שכן אף שבשר מליח אינו ראוי לו, מכל מקום מאחר שבשר גמור הוא, ושליח אינו צריך להימלך כלל אם לקנותו, הרי זה נאסר בכלל בשר.

ולענין בשר חגבים, הנודר מן הבשר, מותר בבשר חגבים בכל מקום, שאין השליח נמלך עליו כלל, וכן כתב הרמב"ם ז"ל, שבכל מקום מותר בחגבים.

דף נ"ה

הנודר מן הדגן

לדעת רבי מאיר - כל דבר שעושים ממנו כרי [ערימה], קרוי דגן, ובכלל זה חמשת מיני דגן, וכן פול המצרי יבש, שעושים ממנו כרי, וכן שאר דברים, ורק פירות האילן וירק אינם קרויים דגן. ולפיכך, הנודר מן הדגן, אסור בכל,

ואמר רב חסדא, שמשנה זו במסכת מעילה אינה כדעת רבי עקיבא, שכן לדעת רבי עקיבא, כשם שהדלעת בכלל ירק, משום שהשולח את שלוחו לקנות ירק, ואינו מוצא, נמלך אם לקנות דלעת, כך כבד בכלל בשר, משום שהשולח את שלוחו לקנות בשר, ואינו מוצא, נמלך אם לקנות כבד, ואם כן, כשאמר לו בעל הבית לתת לאורחים בשר, ונתן כבד, נחשב כעושה שליחות בעל הבית, ובעל הבית הוא שמעל.⁴

ואביי אמר, שמשנה זו במסכת מעילה היא גם כדעת רבי עקיבא, שכן אף אם לענין נדרים, הכבד נאסר בכלל הבשר, משום שהשליח שאינו מוצא בשר שואל אם לקנות כבד, ולכן הנאסר בבשר כולל את הכבד באיסור, מכל מקום לענין קיום השליחות לקנות בשר, אין השליח הקונה כבד נחשב כמקיים השליחות, עד שימלך במשלח אם לקנות כבד, וכל שקנה כבד בלא להימלך במשלח, לא עשה שליחותו של משלח, ולפיכך השליח מעל.

וכשנאמרו דברי אביי לפני רבא, אמר להם, שפיר [=יפה] אמר נחמני [הוא אביי, והיה אביי נקרא נחמני, משום שנתגדל בבית רבה בר נחמני].

הנודר מן הבשר

לדעת רבן שמעון בן גמליאל בברייתא, [הוא חכמים של משנתנו], הנודר מן הבשר, אסור בכל מיני בשר, ומותר בראש, וברגלים, ובקנה, ובכבד, ובלב, ובעופות, ואין צריך לומר שמותר בבשר דגים וחגבים, שכיון שכל אלו שליח צריך להימלך עליהם, אינם בכלל בשר סתם.

וכן היה רבן שמעון בן גמליאל אומר, קרביים אינם בשר, והקונה אותם לאכילה כבשר, אינו בן אדם [=אוכליהן כבשר לענין זביני, לאו בר אינש].

ולדעת תנא קמא בברייתא, [הוא רבי עקיבא של משנתנו], הנודר מן הבשר, אסור בכל מיני בשר, ואסור בראש, וברגלים, ובקנה, ובכבד, ובלב, ובעופות, ובבשר דגים, שכל אלו בכלל בשר הם נחשבים, משום שכשאדם שולח את שלוחו לשוק לקנות בשר, ואינו מוצא בשר, חוזר ונמלך אם לקנות לו דברים אלו.

ואם קודם נדרו הקיז דם, אינו נאסר בבשר דגים, שכן בשר דגים קשה לו, ואם כן, גם בלא הנדר אינו אוכלו, ולא נתכוון לו בנדרו. אבל בבשר עוף הוא נאסר, אף על פי שגם הוא קשה לו, כפי שיתבאר בעזה"י בסמוך, משום שיש דרך שיוכל לאכול, וזאת על ידי שליחה, ואם כן, בלא נדרו יכול לאכול, וכשנדר, נתכוון גם לו.

וכן אם קודם נדרו היה לו כאב עיניים, אינו נאסר בבשר דגים, כי בשר דגים קשה לו, ואם כן, גם בלא נדר אינו אוכלו, ולא נתכוון לו בנדרו. ודווקא בתחילת החולי בשר דגים קשה לו, אבל בסוף החולי הוא טוב לו, וכמאמר שמואל, נו"ן סמ"ד ע"י, סימן הוא על סדר אלף ב"ת נונא סמא לעינים [=דג רפואה לעינים].

² דנהי דאמרין לעיל, דמודה רבי עקיבא לענין מלקות שאינו לוקה, הא פרישית, דדוקא במידה דלא משתמע אלא מריבויא, כדלועין, אבל כבד מכלל בשר בלא ריבויא, הילכך כי אמר ליה בעל הבית תן להם בשר, ונתן להם כבד, למעול בעל הבית ולא למעול שליח. [ר"ן].

³ דהא סתם לן תנא בפרק כל הבשר כרבי עקיבא. ואף על גב דלא ידעינן אי מחלוקת ואחר כך סתם, או סתם ואחר כך מחלוקת, אפילו הכי נקטינן כוותיה. דהא דמחמיר. ועוד דהא מפרש בגמרא, דמאן דפליג עליה דרבי עקיבא יחידאה הוא, דהיינו רבן שמעון בן גמליאל, וקיימא לן הלכה כרבי עקיבא מחבירו. [ר"ן].

⁴ והוא מן התימה, דבגמרא משוינן להו, הילכך תרוייהו לא מיתסרי, אלא באתרא דמימליך שליחא עלייהו. [ר"ן].

מחמשת המינים.

אמר לו אביי לרב יוסף, אף ש"עללתא" הוא תרגום של "תבואה", שהם לשון ביאה הכנסה, מכל מקום למעשה בלשון הקודש, אין קוראים תבואה אלא לחמשת המינים בלבד, מה שאין כן בלשון תרגום, שקוראים עללתא **גם לשאר דברים שמכניסים לבית ברווח**.

וכשהשיבו דברים אלו לרבא אמר, בזה לא נסתפקתי כלל, וגם לי היה ברור שעללתא כולל כל הכנסות, ולא רק חמשת מינים, והספק שלי היה, **האם גם שכר בתים ושכר ספינות בכלל עללתא** או לא. וסיבת הספק היא, משום שדברים אלו, אף שיש בהם שכר, מכל מקום הם נפחתיים והולכים, ואם כן, אפשר שאין זה נחשב הכנסה גמורה, ולכן אינו בכלל עללתא, או מאחר שאין הפחת ניכר, הרי הם כשאר הכנסות, ובכלל עללתא.

ולענין הלכה כתב הר"ן שספקו של רבא לא נפשט, ולפיכך אינו גובה משכר בתים ושכר ספינות, שיד בעל השטר על התחתונה. אבל לענין נדרים **נקטינן לחומרא**, וכולן בכלל הנדר.

הקפדת רב יוסף ופיוס רבא

נתבאר, שרבא נסתפק מהו לשון עללתא, ושלח ספיקו לרב יוסף, והשיבו לו את דברי רב יוסף שאמר שהכוונה לחמשת המינים, ואת דברי אביי שאמר שהכוונה לכל דבר, וכששמע זאת, אמר רבא, שבוזה לא נסתפק כלל.

אמרו חכמים את דברי רבא האחרונים לפני רב יוסף, **ואמר על כך רב יוסף, וכי מאחר שאינו צריך לנו, למה שלח לשאול אותנו?** והיה רב יוסף מקפיד על רבא.

שמע זאת רבא, ובא לפני רב יוסף בערב יום הכפורים, ומצאו לשמשו של רב יוסף, שהוא מוזג לפניו כוס של יין, [כלומר מערב מים ויין יחד, כפי השיעור שראוי לשתות].

אמר לו רבא לשמשו של רב יוסף תן לי שאמזוג לו אני. נתן לו, ומזג רבא **כוס של יין לרב יוסף. כששתה רב יוסף את הכוס, אמר, דומה מזיגת יין זו למזיגת רבא** בריה דרב יוסף בר חמא, שהיה רגיל למזוג שלושה חלקים מים וחלק אחד יין, [דרבא הוא דאמר, כל חמרא דלא דרי על חד תלתא מיא, לאו חמרא הוא]. **אמר לו רבא, אני הוא.**

ביקש רב יוסף להזהיר את רבא, שיהיה שפל ביותר, ואמר לו לרבא, לא תיתיב אכרעך [=עמוד על עמדך ולא תשב], עד שתבאר לי את הכתוב, "באר חפריה שרים קרוה נדיבי העם במחקק במושענתם וממנדבך מתנה. וממתנה נחליאל ומנחליאל במות. ומבמות הגיא אשר בשדה מואב ראש הפסגה ונשקפה על פני הים ישימך" (במדבר כ"א י"ח-כ)

אמר לו רבא, (א) כיון שעושה אדם את עצמו כמדבר, שהוא מופקר לכל, תורה ניתנה לו במתנה, שנאמר "וממנדבך מתנה". (ב) וכיון שניתנה לו במתנה, נחלו אל, שנאמר "וממתנה נחליאל". (ג) וכיון שנחלו אל, עולה לגדולה, שנאמר "ומנחליאל במות".

(ד) ואם הגביה עצמו והתגאה, הקב"ה משפילו, שנאמר "ומבמות הגיא". (ה) ולא עוד אלא ששוקעין אותו בקרקע, שנאמר "ונשקפה על פני הים ישימך".

ומותר רק בפירות האילן ובירק, ובפול המצרי לח. ובברייתא מבואר, שהוא מותר גם באורז, בחילקא [=חטה נחלקת לשנים], בטרגיס [אחד לשלושה], ובטיסני [אחד לארבעה].

ולדעת חכמים – אין נקרא דגן אלא חמשת המינים הללו, חיטה, שעורה, כוסמת, שיפון, ושיבולת שועל. ולפיכך, הנודר מן הדגן, אינו אסור אלא בחמשת המינים הללו בלבד.

הנודר מן התבואה

נתבאר, שנחלקו רבי מאיר וחכמים, מה נקרא דגן. אכן, הכל מודים, לענין תבואה, שאין נקרא תבואה אלא חמשת המינים בלבד, ולפיכך, הנודר מן התבואה, אין אסור אלא מחמשת המינים.

תקנת הבאת המעשרות בימי חזקיה

בימי חזקיה, לא היו ישראל זריזים להפריש תרומות ומעשרות, ועמד חזקיה, ותקן, שיביאו אותם בית ה', ונתחזק הדבר, כמו שנאמר, "וּכְפָרְךָ הַדָּבָר הַרְבּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רֵאשִׁית דָּגָן תִּירוּשׁ וְיִצְהָר וְדָבַשׁ וְכָל תְּבוּאוֹת שְׂדֵה וַיַּעֲשֶׂר הַכֹּל לְרַב הַבְּיָאוֹ" (דה"י ב' ל"א ה').

ואמר רב יוסף, שהכתוב הזה מסייע את דברי חכמים, שאין דגן אלא חמשת המינים, שכן אם דגן כולל את כל המינים, מאחר שאמר הכתוב, "הַרְבּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רֵאשִׁית דָּגָן תִּירוּשׁ וְיִצְהָר", כבר הזכיר הכל, ולא היה צריך לומר עוד, "וְכָל תְּבוּאוֹת שְׂדֵה".

ואביי יישב את הכתוב גם כדעת רבי מאיר, ואמר, שהכתוב "וְכָל תְּבוּאוֹת שְׂדֵה", בא ללמד, שהביאו מפירות אילן וירק, שגם לדעת רבי מאיר אינם בכלל דגן.

ואף שכבר נתבאר, שלדברי הכל, אין נקרא בשם "תבואה" אלא חמשת המינים, ביאר רבא, שאין זה אלא בשם "תבואה" סתם, אבל בשם "תבואת שדה" נקראים גם שאר מינים.

עללתא

בנו של מר שמואל ציווה, שיתנו שלושה עשר אלפי זוזים לרבא, מעללתא שהיתה לו במקום הנקרא נהר פניא.

נסתפק רבא, אלו דברים מנכסי בנו של מר שמואל נכללים בשם עללתא, ושלח לשאול את רב יוסף מה נחשב עללתא.

ורב יוסף היה סבור, מאחר שבכל מקום "עללתא" הוא תרגום של "תבואה",^א אם כן, האומר עללתא בלשון ארמי, הרי הוא כאומר תבואה בלשון עברי. וכבר נתבאר, שלדברי הכל, אין "תבואה" אלא חמשת המינים, ואם כן גם "עללתא" היא חמשת המינים, ואין לרבא ליטול מנכסי בנו של מר שמואל, אלא

^א "וְצִוִּיתִי אֶת בְּרַכְתִּי לְכֶם בְּשָׁנָה הַשְּׁשִׁית וְעָשִׂיתָ אֶת הַתְּבוּאָה לְשֵׁלֶשׁ הַשָּׁנִים" (ויקרא כ"ה כ"א), תרגם אונקלוס, "ואפקדי ית ברכתי לכוון בשתא שתייתא ותעביד ית עללתא לתלת שנין".

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א
להצלחת תמר בת מרים – לרפואת מרים בת מרתה בתוך שאר עם ישראל

גיליון 39
מסכת נדרים נ"ד – ס'

ואם חוזר בו, הקב"ה מגביהו, שנאמר^א, "כָּל יוֹם יִפְשָׁא וְכָל הַר יִגְבְּעָה יִשְׁפְּלוּ וְהָיָה
הַעֲקֹב לְמִישׁוֹר וְהַרְקָסִים לְבִקְעָה" (ישעיהו מ' ד').

מברכים בורא מיני מזונות אלא על חמשת המינים בלבד.
והאומר "כל הזן אסור עליי", אסור בכל דבר, ואינו מותר אלא במים ומלח.

פירות השנה וגידולי שנה

הנודר מן פירות השנה, אסור בכל פירות השנה, ומותר בגדיים, ובטלאים,
ובחלב, ובביצים, ובגוזלות.

ואם אמר, "גידולי שנה אסורים עליי", אסור בכולן, אף בגדיים, ובטלאים,
ובחלב, ובביצים, ובגוזלות.^ב

הנודר מן הכסות

הנודר מן הכסות [=בגד], מותר בשק, וביריעה, ובחמילה^ג, שכל אלו אינם
נקראים כסות.

ואסור בפונדא [=אזור חלול], ובפסקיא^ד, ובסקורטיא [=חלוק של עור, שלובשים
העבדים על בגדיהם], ובקטבליא^ה, ואנפליא^ו, ופליניא^ז, ומכנסים, וכובע.

פירות ארץ וגידולי קרקע

הנודר מן פירות הארץ, אסור בכל פירות הארץ, ומותר בכמהין ופטירות,
שאינם נחשבים פירות הארץ.

ואם אמר "גידולי קרקע אסורים עליי", אסור בכולן, אף בכמהין ופטירות,
שאף שעיקר יניקתם מהאוויר ולא מארץ, ולכן אינם נחשבים פירות ארץ, מכל
מקום גדלים בקרקע ולכן הם בכלל גידולי קרקע.

לצאת בשבת בשק או בתיבה

אף על פי שהשק אינו נקרא בשם כסות, הלובוש נחשב כלבוש בו, ולא כנושא
משא, ולכן מותר לצאת בשבת לרשות הרבים בבגד של שק עבה^ח.

אבל הלובוש תיבה או קופה או מחצלת להגן עליו מפני הגשמים, אינו נחשב
כלבוש בהם, אלא כנושא אותם, ולכן אסור לצאת בהם בשבת לרשות הרבים.

והרועים יוצאין בשקים, ולא רועים בלבד אמרו, אלא כל אדם, אלא שדברו
חכמים בהוה^ט.

ברכת כמהין ופטירות

הבא לאכול דבר שאין יניקתו מן הארץ, מברך תחילה ברכת "שהכל נהיה
בדבריו", ובכלל זה, מלח, זמית, כמהין, ופטירות.

והסיבה לכך שעל כמהין ופטירות מברך "שהכל", כי אף שהם גדלים בקרקע,
מכל מקום עיקר יניקתם מאוויר, ולא מהארץ, ולכן אינם בכלל דבר שיניקתו
מהארץ.

הנודר מצמר או פשתן

לדעת תנא קמא – האומר, "קונם צמר עולה עליי", דעתו לאסור לבישת בגדי
צמר, ולפיכך הוא מותר להתכסות בגיזי צמר, שאין זו לבישה, וכל שכן
שמותר לו לשאת אותם. וכמו כן האומר, "קונם הפשתן עולה עליי", דעתו
לאסור לבישת בגדי פשתן, ולפיכך הוא מותר להתכסות באניצי פשתן, שאין זו
לבישה, וכל שכן שמותר לו לשאת אותם.

הנודר מן התירוש

שנינו בתוספתא, שהנודר מן התירוש, אסור בכל מיני מתיקה ומותר ביין. וביארו
בירושלמי, שתוספתא זו היא כדעת האומרים, בנדרים הלך אחר לשון בני אדם,
ובלשון בני אדם אין היין קרוי תירוש, אלא דברים מתוקים. אבל לדעת האומרים הלך
אחר לשון תורה, הנודר מן התירוש נאסר ביין, כי בלשון תורה היין קרוי תירוש.

וכתב הר"ן, שבזמנו, שבני אדם היו מדברים בלשון לע"ז, מי שהיה נודר "מן
התירוש", בלשון הקודש, היתה דעתו על היין, שלא היו קוראים "תירוש" אלא ליין
כלשון תורה, ולפיכך הנודר מן התירוש, היה נאסר ביין, ומותר במיני מתיקה.

הנודר מן המזון או מן הזן

הנודר "מן המזון", אינו אסור אלא בחמשת מיני דגן. וכדעת רב ושמואל שאמרו אין

^א מיני בגדים גסים ועבים ביותר ואין בני אדם רגילים להתכסות בהם. [רע"ב].

^ב אזור רחב וחוטין תלויין בראשו לקושרו בהן. [רש"י במסכת שבת].

^ג עור שמציעין על גבי המטה ושוכבים עליו. [רע"ב במסכת כלים].

^ד מנעל המגיע עד הארכובה [=ברך], בין של בגד בין של עור. [רע"ב במסכת כלים].

^ה סינר. [רש"י].

^ו ולא שק ממש, אלא כעין שק, דהא תני בסיפא, הרועים יוצאין בשקים. [ר"ן].

^ז לכאורה זה קאי ארישא שיוצאים בשק. אולם מפירושו הר"ן משמע שהוא דין אחר. ויל"ע בדבר.

^א אף על גב דלא כתיב גבי האי קרא ומנחילאל במות, דהא איהו בתורה והאי בנביאים, אפילו הכי,
כיון דכתיב דהקב"ה משפילו כגיא, מיתני ראייה שהמשפיל עצמו סופו לעלות, כדכתיב "כל גיא
ינשא". [ר"ן].

^ב מיהו דוקא בשלא אסרן עליו אלא זמן שהוא יכול לעמוד בו, אבל לעולם לא הוי נדרא כלל, שאי
אפשר לו לקיימו. [ר"ן].

צריכה ריבוי.

ונצטער בן, ואמר "קונם צמר עולה עלי" אסור ללבוש, ומותר לטעון. היה טעון פשתן, והזיע, ואמר, "קונם פשתן עולה עלי", מותר ללבוש, ואסור לטעון.

וכתב הר"ן, מסתברא דכמתניתין קיימא לן, הילכך, סתמא לבישה משמע, ולא טעינה, אבל היה טעון, ומתוך כך נדר, אסור בטעינה ומותר בלבישה, זהו מה שנראה לי. ודברי הרמב"ם ז"ל אינם כן.

בית בביתי אני מוכר לך

דף נ"ו

אמר רב הונא בר חייא משמו של עולא, האומר לחבירו, "בבית בביתי אני מוכר לך", ונתן לו עליה.

הנודר מן הבית או מן העליה

הכל מודים, ששם "עליה" כולל רק את העליה, ולא את הבית שתחתיה, ולפיכך הנודר מן העליה, מותר בבית.

וניתן לפרש דברים אלו, הן כדעת חכמים, והן כדעת רבי מאיר.

אם דעת עולא **כדעת רבי מאיר**, שאין עליה בכלל בית, כך יתבאר דבריו. האומר לחבירו, "בבית בביתי אני מוכר לך", **מאחר שאמר "בית בביתי", יכול מוכר לומר שנתכוון לעליה**, שהיא בית בביתו, ועל כרחו של לוקח ייטול את העליה אף על פי שהיא גרועה, כי יד לוקח על התחונה. **אבל אמר לו מוכר, "בית אני מוכר לך", על כרחו יתן לו בית, ולא עליה**, שכשאמר "בית" סתם, אין עליה בכלל.

אבל נחלקו חכמים, בדין נודר מן הבית, האם שם "בית" כולל גם את העליה, או רק את הבית שתחתיה. לדעת רבי מאיר, רק החלק התחתון קרוי "בית", ולפיכך, הנודר מן הבית מותר בעליה. ולדעת חכמים, הבית כולו עם העליה גם כן נקרא "בית", ולפיכך הנודר מן הבית אסור גם בעליה. ופסק הרמב"ם כחכמים.¹

ואם דעת עולא **כדעת חכמים**, שעליה בכלל בית, כך יתבאר דבריו. אם היה מוכר אומר, "בית אני מוכר לך", היה יכול לתת ללוקח את העליה הגרועה, שהרי עליה בכלל בית היא, ויד לוקח על התחונה. **אבל עכשיו שאמר, "בבית בביתי אני מוכר לך", כוונתו לבית מעולה שבביתו, ועל כרחו של מוכר יתן עליה, כלומר את החלק המעולה יותר, שהוא הבית עצמו.**²

ריבוי נגעי בתים

בענין נגעי בתים נאמר, "כי תבאו אל ארץ קנען אשר אני נתן לכם לאחזה ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אֲחֻזְתְּכֶם. וְכֵן אֲשֶׁר לֹא תִהְיֶה הַכֹּהֵן לִמְנוּחַ לְאֹמֶר קִנְעָה נְרָאָה לִי בַבַּיִת וְנֹחַה הַכֹּהֵן וּפְנֵי אֵת הַבַּיִת בְּטָרֶם יָבֵא הַכֹּהֵן לְרִאשׁוֹת אֵת הַנֶּגַע וְלֹא יִטְמָא כָּל אֲשֶׁר בַּבַּיִת וְאֶחָד פֶּן יָבֵא הַכֹּהֵן לְרִאשׁוֹת אֵת הַבַּיִת" (ויקרא י"ד ל"ד-ל"ו). ומבואר בברייתא, שמתוך כך שנאמר בכתוב "בבית", למדנו לרבות שני דברים.³

בית בביתי	בית	רבי מאיר
אפילו עליה	בית דווקא	בית בביתי
בית דווקא שהוא מעולה	אפילו עליה	חכמים

ריבוי א. לפי גרסת הגמרא לפנינו, ענין אחד שלמדנו מהריבוי "בבית" הוא, שדין נגעי בתים אמור גם ביציע.

דרגש ומיטה

עולא אמר, שדרגש הוא ערסא דגזא [=מטה של מזל], כלומר, כלומר, מטה שהיו נוהגים להציע למזל הבית, ואין משתמשים בה כלום, אלא מייחדים אותה לשרות מזל טוב עליה.

וכתבו התוס', שאי אפשר לומר כן, שהרי בתורת כהנים שנינו בהיפוך, "בְּקִירֹת הַבַּיִת" (ויקרא י"ד ל"ז) ולא ביציע.

והקשו החכמים לעולא, שכן שנינו במסכת סנהדרין, שכשהמלך אבל, ומברים

ולפיכך כתב הרב ר' משה בר שניאור ז"ל, שתחת "יציע" יש לגרוס "צבוע", כלומר, הכתוב בא ללמד, שדין נגעי בתים אמור גם בבית הצבוע במיני צבעים.⁴

¹ והך מסקנא דהכא מחלפא אמסקנא דפרק שני דמנחות, דאמר התם, שור בשורי הקדש, הגדול הקדוש, תור בתורי קאמר, ואקשינן עליה מהא דאמר רב הונא בר חייא משמיה דעולא, בית בביתי אני מוכר לך, מראהו עלייה, מאי לאו עלייה ממש, ופרקינן, לא, מאי עלייה, מעולה שבנכסיו. מיתבי, בית בביתי אני מוכר לך, נפל מראהו נפול, עבד בעבדי אני מוכר לך, מות מראהו מת, ואם איתא, ליחזי הי נפל והי מת, אמר ליה לוקח קאמרת, שאני לוקח דיד בעל השטר על התחונה, השתא דאתית להכי, עלייה נמי דגריעא, יד בעל השטר על התחונה. ולפום הך מסקנא דאמרין דעלייה ממש קאמר, דגריעא, משמע דליכא לאוקמה לדרב הונא כרבנן, דאם כן למה לי בביתי דקאמר אפילו בית נמי עלייה בכלל בית הוא, ואי הכי אפשר דקיימא לן כרבי מאיר. < מיהו כתב הרמב"ן, דאפילו למסקנא דהתם, הא דרב הונא כרבנן איתא, דאיכא למימר, דהאי דנקט בית בביתי, ולא נקט בית סתם, לא מיבעיא קאמר, לא מיבעיא בית סתם, דמראהו עלייה דגריעא, אלא אפילו כי אמר בית בביתי, דבכי האי גוונא למעליותא משמע, כדאמרין התם, הגדול הקדוש, אפילו הכי, גבי לוקח מראהו עלייה דגריעא. < הילכך כיון דלפום מסקנא דהתם איכא למימר דמימריה דרב הונא כרבנן איתא, נקיטינן כוותייהו, דעלייה בכלל בית. וכן פסק הרמב"ם ז"ל. [ר"ן].

ריבוי ב. הדין השני הלמד מהכתוב "בבית" הוא, שדין נגעי בתים אמור גם בעליה.

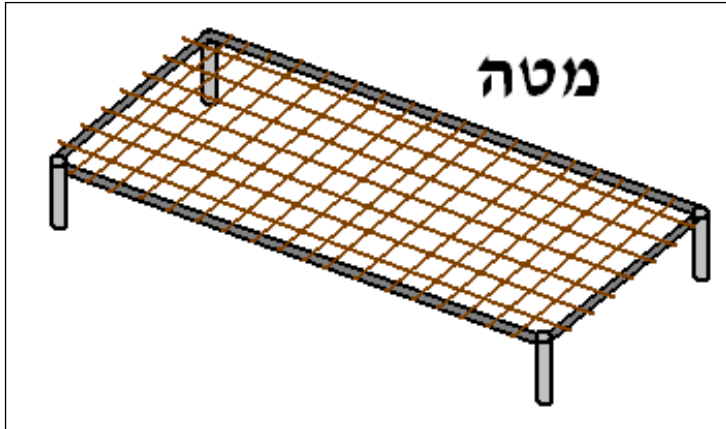
ואמר רב חסדא, שדרשה זו היא כדעת רבי מאיר, האומר, שעליה אינה בכלל בית, ולפיכך צריכה ריבוי, אבל לדעת חכמים, עליה בכלל בית היא, ואינה

² ע"י הערה להלן, בסוף דין בית בביתי.

³ יל"ע אם שני הריבויים מכתוב אחד, או כל אחד מכתוב אחר, שכן נאמר בענין כמה פעמים "בבית".

⁴ ואצטריך לרבויהי, דסלקא דעתך אמינא, נילף מנגעי בגדים, שהצבועים אינן מטמאין בבגדים, דכתיב צמר ופשתים, מה פשתים שלא נשתנו, אף צמר שלא נשתנה, קא משמע לן רבויא. [ר"ן].

אותו סעודה ראשונה משל אחרים, כל העם מסובים על הארץ, והוא מיסב על הדרגש, ולא מסתבר לומר שהכוונה לערסא דגדא, שהרי עד עתה לא היה יושב עליה, כי היתה מיוחדת למזל הבית, ולמה עכשיו ישב עליה המלך. [=כולה שתא לא יתיב עלה ההוא יומא יתיב עלה].

ואמר על כך רבינא, שאין זו קושיה, שהרי מצינו כעין זה לענין אכילה ושתיה, שעד עתה היה אוכל ושותה משלו, ועכשיו אוכל ושותה משל אחרים. וכמו כן אפשר שעד עתה היה יושב במטה שלו, ועכשיו יושב במיטה של המזל.

וישוב הקשו מהדין המבואר שם בברייתא, שאין צריך לכפות את הדרגש בבית האבל, ואם הכוונה למטה, מדוע אין צריך, הלא אמרו שם שכל מטות שיש לאבל בביתו הוא כופה.

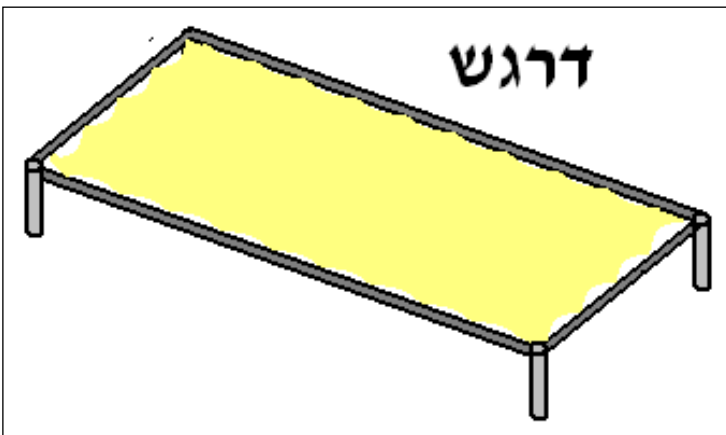
והשיבו שגם זו אינה קושיה, שהרי מבואר שם, שמיטות של כלים, שאין מיוחדות לשיבה, אין צריך לכפות, והוא הדין לזו, שאינה מיוחדת לשיבה.

אולם מדברי רבן שמעון בן גמליאל יש ללמוד, שדרגש אינו ערסא דגדא, שכן רבן שמעון בן גמליאל אמר, שאין צריך לכפות את הדרגש, אלא מתיר את קרביטיו [=רצועותיו], והוא נופל מאיליו, ואילו ערסא דגדא אין לו קרביטין, שהוא עשוי כשאר מיטות.

וכשבא רבין, אמר ששאל זאת מאחד החכמים, ששמו רב תחליפא בר מערבא, שהיה מצוי בשוק הרצוענים [מעבדי עורות], ואמר לו, **שדרגש הוא ערסא דצלא**, כלומר מטה גמורה לשכיבה, שהיא מחופה עור, ותולים רצועות בשפת העור סביב, וכשרוצים לנטות מטה זאת, שתהא ראויה לשכב עליה, עונבים הרצועות בארוכות המטה, והעור נמתח בתוך המסגרת, וכשמתיירים אותו, נופל העור מאיליו, ורצועות אלו הן הן קרביטיו. וכדי שלא יתקלקל העור בלחלוץ הקרקע, שלא היו ראשי כרעיו גבוהים מסרוגו למעלה, אמר תנא קמא שאינו כופהו, ורבן שמעון בן גמליאל אמר שמתיר קרביטיו, והוא נופל.

ומבואר, שמטה ודרגש שווים הם, שיש מסגרת של שני מוטות ארוכים ושנים קצרים, והמשטח שעליו שוכבים נתון בתוך המסגרת.

והדרגש מסרגים אותו מגופו, שיש נקבים בארוכותיו, ותוחבים בהם את ראשי רצועות התלויות בעור, ועונבים, ואין מרכיבים הרצועות סביב ארוכות המטה אלא דרך הנקבים שבהם.

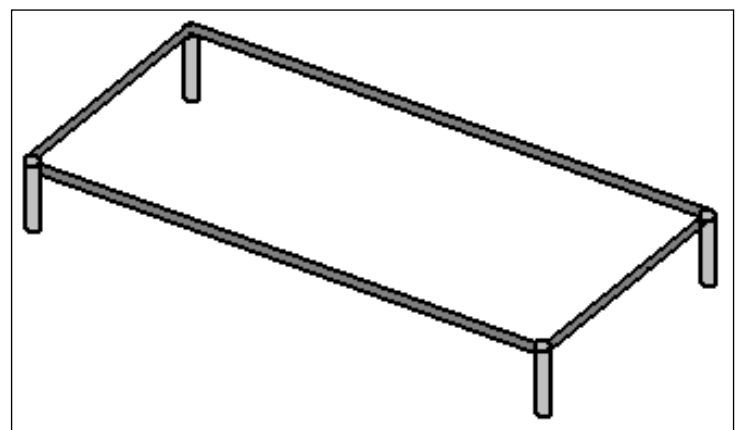
והקשו על כך, שכן שנינו, מיטה ועריסה נחשבים כלי לקבל טומאה רק משישופם בעור הדג, שבכך יהיו הארוכות יפות, ואם החבלים נתונים על גבי ארוכות המטה, לא היו צריכים ליפות את הארוכות, שהרי הן מכוסות תמיד בחבלים.

ולפיכך אמרו, מטה ודרגש שווים גם בכך, שבזה וזוה יש נקבים בארוכות המיטה, אלא שבנקבים של המטה מעבירים את החבלים המסורגים על המטה, ובנקבים של הדרגש נותנים לולאות, ובלולאות הללו, עונבים את ראשי הרצועות של העור.

הנודר מן המטה או מן הדרגש

הכל מודים, ששם "דרגש" כולל רק את הדרגש, ולא את מטה, ולפיכך הנודר מן הדרגש, מותר במיטה.

אבל נחלקו חכמים, בדין נודר מן המיטה, האם שם "מיטה" כולל גם את הדרגש, או רק את המיטה. **לדעת רבי מאיר**, רק המיטה קרויה "מיטה", ולפיכך, הנודר מן המיטה מותר בדרגש. **ולדעת חכמים**, "מיטה" הוא שם כללי למיטה ולדרגש, ולפיכך הנודר מן המיטה אסור גם בדרגש.

ואמר רבי ירמיה, שזהו החילוק בין מטה לדרגש. המטה מסרגים אותה על גבה, כלומר נותנים את החבלים על גבי ארוכות המטה שתי וערב, ואין נקבים בארוכות המטה, להעביר במ את החבלים, אלא נותנים החבלים על גבי הארוכות.

סיכום דיני כפיית המטה

כבר נתבאר שמי שמת לו מת והוא אבל עליו יש לו לכפות [=להפוך] את מטתו. ושינוי שהכופה מטתו, לא מטתו בלבד הוא כופה, אלא כל מטות שיש לו בתוך ביתו הוא כופה. ואפילו יש לו עשר מטות בעשרה מקומות, כופה את כולן.

ודווקא מיטות המיוחדות לשכיבה, אבל מטה המיוחדת לכלים, אין צריך לכפותה.

ולדעת תנא קמא, דרגש אין צריך לכפותו, אלא זוקפו. ורבן שמעון בן גמליאל אומר, דרגש, מתיר את קרביטיו [=רצועותיו] והוא נופל מאיליו. ואמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי יהושע בן לוי, הלכה כרבן שמעון בן גמליאל.

ואמר רבי יעקב בר אחא אמר רבי, **מטה שנקליטיה יוצאים ממנה**, כלומר שיש לה שני מוטות ארוכים שמעמידים אותם סמוך למטה, אחד במראשותיה, ואחד במרגלותיה, ומופצלים הם בראשיהם, ומניחים קנה מזה ומזה, ועליו פורשים הכילה, ויש שמחברים אותן נקליטים למטה במטה עצמה, ומטה זו, מאחר שאי אפשר לכפותה מפני הנקליטים, **זוקפה, ודין.**

תחום העיר ועיבור העיר

אלפיים אמה שסביבות העיר, נקראים תחום העיר, ונפקא מינה לענין איסור תחומין, שהשובת בעיר, אסור לו לצאת בשבת חוץ לתחום העיר, אבל עד סוף התחום של אלפיים אמה הוא רשאי לצאת בשבת.

ושבעים אמה ומעט הסמוכים לעיר, נקראים עיבורה של עיר, שהם נוספים על העיר עצמה, וכשמודדים אלפיים אמה של תחום העיר, מודדים מעיבורה של עיר ולא מעיר עצמה.

והנודר מעיר, אסור לו להיכנס אף לעיבורה של עיר, שהנכנס לעיבורה של עיר נחשב כנכנס לתוך העיר, כמו שמצינו אצל יהושע, שנאמר בו, **"וַיְהִי בְּהִיטוֹת הַיְהוֹשֻׁעַ בִּירְיָחוֹ וַיִּשְׂא עֵינָיו וַיַּרְא וַהֲנֵה אִישׁ עֹמֵד לְגַדּוֹ וְחָרְבוֹ שְׁלֹפָה בְּיָדוֹ וַיִּלֶּךְ הַיְהוֹשֻׁעַ אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ הֲלָנוּ אִתָּה אִם לְצָרֵינוּ" (יהושע ה' י"ג)**, ועל כרחק לא היה בעיר עצמה, שהרי נאמר, **"וַיְרִיחוּ סִגְרָת וּמִסְגְּרָת מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִין יוֹצֵא וְאִין בָּא" (יהושע ו' א')**, אלא בעיבורה של עיר היה, ואף על פי כן נאמר בו שהיה ביריחו, ומכאן שהנכנס לעיבורה של עיר, הרי הוא כנכנס לתוך העיר ממש.

אבל הנכנס לתחומה של עיר אינו נחשב כנכנס לעיר, שהרי לענין התחום נאמר, **"וּמִדֹּתָם מִחוּץ לְעִיר אֵת פְּאֵת קְדָמָה אֶלְפִים בָּאֵמָה וְאֵת פְּאֵת נֶגְבַּ אֶלְפִים בָּאֵמָה וְאֵת פְּאֵת יָם אֶלְפִים בָּאֵמָה וְאֵת פְּאֵת צָפוֹן אֶלְפִים בָּאֵמָה וְהָעִיר בְּתוֹךָ זֶה הָיָה לָהֶם מִגְרָשֵׁי הָעָרִים" (במדבר ל"ה ה')**, הרי שתחום העיר נחשב חוץ לעיר ולא כתוך העיר, ולפיכך, הנודר מעיר **מותר להיכנס לתחומה.**

מקום עמידת הכהן כשמסגיר את הבית המנוגע

כהן שראה בית שיש בו נגע, עליו לסגור שבעה ימים, כמו שנאמר, **"וַיִּצְא הַכֹּהֵן מִן הַבַּיִת אֶל פֶּתַח הַבַּיִת אֶת הַסִּגִּיר אֶת הַבַּיִת שְׁבַע יָמִים" (ויקרא י"ד ל"ח).**

והנה אף שנאמר **"וַיִּצְא הַכֹּהֵן מִן הַבַּיִת"**, שמשמע שיכול ללכת משם, ולהסגיר

את הבית המנוגע גם ממקום רחוק [על ידי חבל ארוך], לכתחילה לא ילך משם, שנאמר **"וַיִּצְא ... אֶל פֶּתַח הַבַּיִת"**, כלומר יעמוד על הפתח בשעת הסגר, אכן מאחר שנאמר, **"וַיִּצְא הַכֹּהֵן מִן הַבַּיִת"**, למדנו **שלכתחילה לא יעמוד בפתח** עצמו תחת המשקוף, אלא **יצא לגמרי מהבית, ויעמוד סמוך לפתח מבחוץ, ומשם יסגיר את הבית.**

אמנם בדיעבד, אם הלך לביתו ומשם הסגיר את הבית המנוגע, או עמד תחת משקוף הבית המנוגע ומשם הסגירו, הבית מוסגר, כי נאמר, **"וַיְהִי כִּי יֵצֵא הַכֹּהֵן אֶת הַבַּיִת"**, לומר, שבכל אופן הוא מוסגר.

הנודר מן הבית

הנודר מן הבית, **אינו אסור אלא מן האגף ולפנים**, כלומר מהמקום שהדלת סוגרת אותו ולפנים, **אבל כל מה שחוץ לדלת כשהיא סגורה, אף על פי שהוא תחת המשקוף, מותר בו.**

ואף שלענין הסגר בית מנוגע, הכהן צריך לצאת גם מתחת המשקוף, הטעם לכך כי נאמר, **"וַיִּצְא הַכֹּהֵן מִן הַבַּיִת"**, לומר שיצא מהבית כולו, אבל סתם בית, הוא מן האגף ולפנים בלבד.

ומכאן, לאותם שנשבעים לעמוד בבית אחד [ולא לצאת ממנו], שמן האגף ולפנים מותרים, מן האגף ולחוץ אסורים.

דף נ"ז

חילופים גידולים וגידולי גידולים של קונמות

האוסר על עצמו מין מסוים של מאכל, כגון **"קונם תאנים עלי"**, או **"קונם ענבים עלי"**, כיון שלא פירט פירות מסוימים, אלא אסר בסתם את כל המין, אין דעתו להיאסר בפירות המין כהקדש, אלא שלא יאכל מפירות אותו המין, ולפיכך אינו נאסר בדברים שהחליפו כנגד הפירות.

אבל האוסר על עצמו פירות מסוימים, כגון "קונם פירות אלו עלי", או **"קונם פירות אלו על פי"**, או **"קונם פירות אלו לפי"**, וכן **הדין כשמיחד פירות של איש מסוים**, כגון שאומר לאשתו, **"קונם מעשה ידיך עלי"**, **מאחר שפירט פירות מסוימים לאסור עלי, הרי הוא כעושה אותם אצלו כהקדש, ונאסר גם בחילופיהם ובגידוליהם**, כדין הקדש, שאדם נאסר גם בחילופיו וגידוליו². **אבל**

¹ ולא תקשי לך, מעשה ידיה דבר שאין בו ממש הוא. (א) דאיכא לאוקמה באומר "קונם ידיך למעשיהם". (ב) אי נמי מעשה ידי אשתו לאחר שתעשה, דבר שיש בו ממש הוא. [מיהו כתב הרב רבי יונה ז"ל, **דלא מתסר אלא בכנגד מעשה ידיה**, שאם אשתו טחנה ואפתה ימכר הלחם להיות מעות שכנגד טחינה ואפיה שלה, ושכנגד חטים שלו. ר"ן].

² וכי תימא, היכי אמרינן, דמאי דמתסר בחילופיהו ובגידוליהו משום פורט הוא, והא בעי רמי בר חמא לעיל בפרק השותפין, קונם פירות האלו על פלוני, מהו בחילופיהו. וספיקה דרמי בר חמא הוא, אי טעמא דמתניתין משום כוונת הנדר הואי, הלכך דוקא נודר אסור, אבל מודר לא, או דלמא דלאו משום כוונת הנודר הוא, אלא משום דחילופיהו כגידוליהו דמו, והוא הדין בכל איסורי הנאה שחילופיהם אסורים למחליף עצמו, וכמו שכתבתי למעלה. ובודאי, אי טעמא דחילופיהו כגידוליהו דמו לאו דוקא באומר אלו, דבכל איסורי הנאה נמי אסירי חילופיהו, וכיון דלהאי או דלמא אלו לאו דוקא, כי נימא נמי דמשום כוונת הנודר הוא, משמע דאלו לאו דוקא,

שאת נהנית לי עד הפסח אם תלכי לבית אביך עד החג

בגידולי הגידולים הוא מותר.

האומר לאשתו, "קונם מה שאת נהנית משלי עד הפסח, אם תלכי לבית אביך עד החג", אסר אותה להנות משלו עד הפסח, ותלה איסור זה בתנאי, אם תלך לבית אביה עד חג הסוכות [שאחר הפסח].

אם נתקיים התנאי, והלכה לבית אביה עד החג, נאסרה בהנאת בעלה עד הפסח.

- לדעת רב נחמן בפרק שני, רק כשיתקיים התנאי בפועל קודם הפסח, היא אסורה להנות משלו עד הפסח, אבל כל זמן שלא נתקיים התנאי בפועל, מותר לה להנות משלו, ואין לחוש שלא תזהר בתנאי אחרי כן.

- ולדעת רב יהודה בפרק שני, גם קודם שיתקיים התנאי היא אסורה להנות משלו עד הפסח, שמא תעבור על התנאי, ומכל מקום לענין מלקות יש חילוק, שאם הלכה קודם הפסח, ולאחר מכן קודם הפסח נהנית, מאחר שבשעת האיסור כבר נתברר שנתקיים התנאי ועברה על האיסור הרי זו לוקה, אבל אם נהנית קודם הפסח והלכה לבית אביה רק אחר הפסח אף על פי שבכך נתברר שעברה באיסור גמור אינה לוקה על כך, כי בשעה שנהנית לא היה ידוע אם יתקיים התנאי.

שאת נהנית לי עד החג אם תלכי לבית אביך עד הפסח

נדר לזמן

האומר לאשתו, "קונם מה שאת נהנית משלי עד החג, אם תלכי לבית אביך עד הפסח", אסר אותה להנות משלו עד החג, ותלה איסור זה בתנאי, אם תלך לבית אביה עד חג הפסח [שקודם החג].

אם נתקיים התנאי, והלכה לבית אביה עד הפסח, נאסרה בהנאת בעלה עד החג, אבל לאחר הפסח מותרת ללכת לבית אביה.

- לדעת רב נחמן בפרק שני, רק כשיתקיים התנאי בפועל קודם הפסח, היא אסורה להנות משלו עד החג, אבל כל זמן שלא נתקיים התנאי בפועל, מותר לה להנות משלו, ואין לחוש שלא תזהר בתנאי אחרי כן.

- ולדעת רב יהודה בפרק שני, גם קודם שיתקיים התנאי היא אסורה להנות משלו עד החג, שמא תעבור על התנאי.

ואם אמר, "קונם פירות אלו עלי שאני אוכל" או "שאני טועם", או "קונם מעשה ידי אשתי שאני אוכל" או שאני טועם", אף על פי שייחד פירות מסוימים לנדרו, לא נתכוון לאסורם עליו כהקדש, להיאסר בגידוליהם ובחילופיהם, אלא שלא יאכלם ולא יטעמם, וחילופיהם וגידוליהם מותרים לו, שאינו אוכל ואינו טועם את מה שאסר.

ודינים אלו, שכפירט דברים מסוימים לאסור, נאסר בחילופיהם ובגידולים ראשונים בלבד, ולא בגידולי גידולים, וכשאמר שאני אוכל או טועם, אפילו בחילופים וגידולים ראשונים לא נאסר, כל זה כשהיה דבר שזרעו כלה, כחטה ותאנה וגפן, שהזרע שלהם ניתן באדמה, והוא כלה ובטל, אלא שיוצא ממנו הגידול החדש⁴.

אבל דבר שאין זרעו כלה, כבצל וצנון, שנותנים באדמה בצל וצנון קטן, והוא עצמו גדל, מאחר שאין הזרע כלה, לעולם יש בגידולים ובגידולי הגידולים מהדבר הראשון שנאסר לו, ומאחר שאיסור נדרים הוא דבר שיש לו מתירים, אפילו נוסף על האיסור אלף של היתר כנגדו, אינו בטל, ולכן אפילו גידולי גידולים אסורים, מפני תערובת האיסור.

נדר על דברים שיעשו בזמן מסוים

האומר לאשתו, "מה שאתה עושה עד הפסח, איני אוכל", או "מה שאת עושה עד הפסח, איני מתכסה עד הפסח", עד הפסח לא יאכל ולא יתכסה ממעשה ידיה, אבל אחר הפסח הותר הנדר, ומותר לאכול ולהתכסות גם במה שעשתה קודם הפסח.

עיקרו איסור וגידוליו היתר ורבו גידוליו על עיקרו

ישמעאל איש כפר ימא, [כלומר שהיה דר בכפר שהיה עומד על שפת הים], ויש אומרים שהיה איש כפר דימא, העלה בידו² את השאלה הבאה.

בצל שגדל בשנה השביעית, ויש בו קדושת שביעית, ועקרו מהקרקע בשביעית, וחזר ונטעו בשנה השמינית, והוסיף לגדול בשמינית, עד שנתרבו גידוליו היתר של שמינית על עיקרו, בשיעור שהיתר מבטל את האיסור, [כגון שהיתה התוספת של שמינית פי ששים מהעיקר שגדל בשביעית], והספק הוא, האם גידולים של איסור שגדלו בהיתר, מאחר שיצאו מהאיסור שהוא קיים ואינו כלה, נחשבים גם הם כאיסור עצמו, ואם כן, אין כאן גידוליו היתר כלל, וממילא אינם מבטלים את האיסור, או מאחר שהם עצמם גדלו בהיתר, היתר הם,

דהוא הדין באוסר בכלל, דהא רמי בר חמא לא אסתפק באלו אי דוקא אי לאו דוקא. יש לי לומר, דלעולם אלו דוקא, ואפילו נימא דטעמא משום דחילופיהן כגידוליהן דמו, משום דההוא טעמא לא שגי אלא לאסורן על המחליף עצמו, אבל לאסורן לאחר לא, ומתניתין פסיק ותני אסור בחילופיהן ובגידוליהן, אפילו החליף אחר. והאי איסורא על כרחיך משום אלו הוא, דהא חלופי איסורי הנאה, כשהחליף אחר לא אסירי. ורמי בר חמא לעיל, הכי קאמר, פשיטא לי דכשהחליף אחר, משום אלו מתסר, הלכך דוקא נודר אסור אבל מודר לא, מיהו הא מביעיא לי, החליף הוא, אי מתסרי חליפין דוקא משום אלו, דנימא דדוקא גבי נודר, אבל מודר לא, כי היכי דאמר כשהחליף אחר, או דלמא, נהי דבשהחליף אחר אסירי דוקא משום אלו, כשהחליף הוא לא צריך אלו, דטעמא משום דחילופיהן כגידוליהן דמו, לא שנא נודר ולא שנא מודר. ודקתני תנא אלו, משום החליף אחר נקט ליה, דבלאו אלו לא מתסר בחילופיהן. כך נראה לי, וכבר כתבתי מזה למעלה. [ר"ן].

⁴ דבכי האי גוונא, נהי דבגידולין ראשונים מיתסר, אף על גב דליכא מידי ממאי דאסר בגידולין, דהא זרעו כלה, אפילו הכי לא גרעי גידולין מחליפין, דחליפין נמי אף על גב דלית בהו מידי ממאי דאסר עליה, אפילו הכי אסירי, מיהו בגידולי גידולין שרי, דכיון דגידולין בדבר שזרעו כלה כחליפין דמו, כי היכי דחליפי חליפין מותרין, כדמוכח לעיל בהשותפין, גבי מכרן וקדש בדמיהן מקודשת, הכי נמי גידולי גידולין שרי. [ר"ן].

² כלומר בפיו, כדמיתרגמינן, "ויבְּיָדוֹ רָצַפָּה" (ישעיה ו' ו'), "ויבפומיה ממלל". [ר"ן].

ומבטלים את האיסור^א.

ובהמשך יתבאר בעזה"י, היאך ניסו לפשוט ספק זה. ובמסקנה פשוט להיתר, מדין מנכש עם החשוד על השביעית, כפי שיתבאר בעזה"י בדף נ"ח.

דעת רבי ינאי

כשישמעאל איש כפר ימא שאל את ספיקו הנ"ל לפני רבי יצחק נפחא, פשוט לו רב יצחק נפחא את הספק להיתר, מדברי רבי חנינא תריתאה בשם רבי ינאי, שכך אמר, **בצל של תרומה, שנטעו, ורבו גידוליו על עיקרו, מותר**, כלומר כל מה שהוסיף לגדול, נחשב כגידולים חדשים של טבל, ומבטל את העיקר של התרומה, ומעתה, אפילו ישראל מותר לאוכלו אכילת ארעי, ואם באים לאכלו אכילת קבע, יש להפריש תרומות ומעשרות כבתחילה. **ואם כן** למדנו שלדעת רבי ינאי, כשהעיקר אסור, והוסיף לגדול בהיתר, **הגידולים היתר הם, ומבטלים את העיקר**.

דף נ"ח

דעת רבי יוחנן ורבי יונתן

כשרבי ירמיה או רבי זריקא שמעו את דברי רבי יצחק נפחא הנ"ל, לפשוט ספקו של ישמעאל איש כפר ימא מדברי רבי ינאי, אמרו לרבי יצחק, היאך עזב כבודו שנים, ועשה כדעת יחיד, הלא מצינו שני חכמים שאומרים, שכשהעיקר אסור, והוסיף לגדול בהיתר, **הגידולים איסור הם, ואינם מבטלים את העיקר**, ואילו דבריהם.

א. כלל בידינו, שהמרכיב נטיעה ילדה, [=נטיעה של אילן שלא עברו עליה שלוש שנים ועדיין היא ערלה], בנטיעה זקנה [=שעברו עליה שלוש שנים ואינה ערלה], כל שאין פירות בילדה, הרי היא בטילה בזקינה, וכל פירות שיצאו מהילדה לאחר מכן, פירות של היתר הם. אולם אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן, **ילדה שהיו בה פירות ערלה, וקצצה והרכיבה בנטיעה זקינה, והוסיפו הפירות לגדול אחר שהרכיבו אותה בזקינה, אף על פי שהוסיפו הגידולים מחמת הזקנה מאתים יותר ממה שהיו תחילה, [שהוא השיעור שערלה בטלה בו בהיתר], הגידולים אסורים, שכל מה שגדלו פירות ערלה, הרי הוא איסור, ואין התוספת מבטלת את העיקר**.

ב. ואמר רבי שמואל בר רבי נחמני אמר רבי יונתן, **בצל שנטעו בכרם, ונאסר משום כלאים, אף על פי שנעקר הכרם, והוסיף הבצל לגדול אחרי כן בהיתר, הרי זה אסור, שכל מה שהוסיף לגדול, הרי הוא איסור, ואין התוספת מבטלת את העיקר**.

דעה נוספת של רבי יוחנן

מתחילה, כשישמעאל איש כפר ימא נסתפק בספקו הנ"ל, אם גידולי היתר מעלים את העיקר, בא לפני רבי אמי לשאלו, ולא ידע רבי אמי להשיב לו. והלך

^א לשון הגמרא הוא "גידולי היתר מבטלים את האיסור או לא". וכתב הר"ן, ובדין הוא דהוה ליה למיבעי גידולין עצמן שרו או אסירי, מיהו הא בהא תליא, דאי גידולי היתר מעלין את האיסור, פשיטא דשרו, ואי אין מעלין, פשיטא דאסירי, דאי שרו היו מעלין. [ר"ן].

לשאול את רבי יצחק נפחא, והשיבו לו, כפי שנתבאר לעיל.

ולאחר מכן בא פעם שניה לשאול מרבי אמי, ואז פשוט לו להיתר, מדברי רבי יצחק בשם רבי יוחנן, שאמר, **ליטרא בצלים, שתיקנה, כלומר הפריש תרומתה ומעשרותיה, וחזר וזרעה², אף על פי שהיה העיקר מתוקן, הגידולים נחשבים טבל, וכשהם רבים על העיקר, הם מבטלים אותו**, והכל נידון כטבל, וצריך לעשר הכל מתחילה, ואם כן דעת רבי יוחנן, שגידולים מבטלים את העיקר³.

ודחו רביה זו ואמרו, שאפשר שמעיקר הדין מודה רבי יוחנן שגידולים אינם מבטלים את העיקר, ולא אמר רבי יוחנן שגידולים מבטלים את העיקר, אלא להחמיר, לומר שכשהעיקר היתר, והגידולים טבל, הם מבטלים את העיקר⁴, אבל להקל לא אמר, ולפיכך גידולי שמינית אינם מבטלים עיקר של שביעית.

ביטול איסור בהיתר במינו

רבי שמעון לימד, שלענין ביטול של איסור בהיתר, יש חילוק בין דבר שיש לו מתירים, לבין דבר שאין לו מתירים.

כל דבר איסור שיש לו מתירים שנתערב בהיתר במינו. כגון (א) טבל שנתערב בחולין, [ויש לטבל מתירים, שיכול להפריש עליו ממקום אחר]. (ב) ומעשר שני שנתערב בחולין, [ויש למעשר שני היתר בפדייה]. (ג) והקדש שנתערב בחולין, [יש להקדש היתר בפדייה]. (ד) וחדש שנתערב בישן [ויש לחדש היתר על ידי הקרבת העומר]. כל אלו, לא נתנו בהן חכמים שיעור לביטולם, **ואין האיסור בטל בהיתר לעולם⁵**.

וכל דבר איסור שאין לו מתירים, שנתערב בהיתר במינו. כגון (א-ב-ג) תרומה, ותרומת מעשר, וחלה, שנתערבו בחולין [שכל אלו, אף על פי שיכול להישאל על הפרשתם, כיון שאין מצווה להישאל, אינם נחשבים דבר שיש לו מתירים, כפי שיתבאר בעזה"י להלן]. (ד) וערלה שנתערבה בחולין. (ה) וכלאי הכרם שנתערבו בחולין. כל אלו **נתנו בהם חכמים שיעור לביטולם בהיתר**, שאפילו נתערבו במינם, הם בטלים. **תרומה ותרומת מעשר וחלה בטלים במאה של היתר. ערלה וכלאי**

² לפי שיש באותה ליטרא כמה בצלים, והוא נוטעה אילך ואילך, ושיידך בה לשון זריעה. [ר"ן].

³ ואף על גב דלעיל בסמוך אמר רבי אבהו משמיה דרבי יוחנן, דיליה שסבכה בזקנה ובה פירות, אף על פי שהוסיפה מאתים אסור, דאלמא לא אתו גידולין ומבטלין עיקר, אמוראי ניהו ואלביא דרבי יוחנן. [ר"ן].

⁴ ובמה שפרשתי לא קשיא לך, הא דמקשו הכא, הא חומרא דאתי לידי קולא הוא, דאי מעשר מינה ובה, דלמא מעשר מן העיקר על הגידולין, והוי מן הפטור על החיוב, ואי מעשר עליה ממקום אחר, הוה ליה מרבה מעשרותיו. דלא קשיא כלל, דהואיל דאין גידולין מעלין את העיקר, הוה להו גידולין כעיקר, כיון דמיניה רבו, והך ליטרא עיקרה וגידולה פטירי מדינא, וכי מעשר מינה ובה ליכא למיחש כלל. [ר"ן].

⁵ וכל זה כשתערבו במינם, אבל נתערבו שלא במינם, בטלים בששים של היתר, כיון דהשתא אסירי, כפי שנתבאר בדף נ"ב. ובפרק בתרא דמסכת עבודה זרה יהיב טעמא אחרינא לטבל דלא בטיל, משום דכהתירו כך איסורו. [ר"ן].

הכרם בטלים במאתים של היתר^א. ושאר איסורים בששים.

שאלו החכמים את רבי שמעון, והלא פירות שיש בהם קדושת שביעית אין להם היתר, ובכל זאת לא נתנו חכמים שיעור לביטול קדושת שביעית, כמו ששינו במסכת שביעית, השביעית אוסרת כל שהוא במינה, [בין בתערובת פירות היתר בשל שביעית, בין בגידולים, כגון בצל ששית שנטעו בשביעית].

אמר להם רבי שמעון, כשאמרו חכמים, שהשביעית אוסרת בכל שהוא במינה, לא אמרו זאת אלא כשיש לה מתירים, כגון שנתערבו פירות שביעית בפירות אחרים קודם זמן הביעור, שיכולים לאכול הכל, ומאחר שאז יש לה מתירים, אינה בטילה כלל, אבל לאחר הביעור, שאין לה מתירים, היא בטלה בששים בין במינה בין שלא במינה.

👉 ומכל מקום למדנו מכאן, שאין הגידולים נמשכים אחר העיקר, שהרי מבואר, שבצל היתר של ששית, שנטעו בשביעית, נאסר על ידי הגידולים של שביעית אף על פי שהעיקר של היתר, ואם כן הגידולים מעלים את העיקר.

ודחו גם רביה זו ואמרו, שאפשר שמעיקר הדין מודה גידולים אינם מבטלים את העיקר, ולא אמרו שגידולים מבטלים את העיקר, אלא להחמיר, לומר שכשהעיקר היתר של ששית, והגידולים של שביעית, הם מבטלים את העיקר, אבל להקל לא אמרו, ולפיכך גידולי שמינית אינם מבטלים עיקר של שביעית^ב.

בצלים של ששית שירדו עליהם גשמים בשביעית

בצלים שגדלו בששית, ולא נעקרו מהקרקע עד שנכנסה שביעית, וירדו עליהם גשמים בשביעית.

לדעת תנא קמא במסכת שביעית, אם באו אחרי כן, וראו שהעלים שלהם כהים, הדבר מוכיח שעדיין מתגדלים יפה, ומקרקע של שביעית, ולפיכך הם אסורים, ואם היו העלים בהירים, אין יניקתם טובה ולא מהקרקע ינקו אלא מהבצל של ששית, ולכן הם מותרים.

ולדעת רבי חנינא בן אנטיגנוס, אם העלים של הבצלים חזקים, שיכולים לתלוש את הבצלים בעלים שלהם, הדבר מוכיח שעדיין מתגדלים יפה, ומקרקע של שביעית, ולפיכך הם אסורים, ואם לאו, אין יניקתם טובה, ולא מהקרקע ינקו, אלא מהבצל של ששית, ולכן הם מותרים.

ומבואר שם במסכת שביעית, שכשם שהעלים שנתגדלו בשביעית מבצל של ששית, אסורים, כשיניקתם מהקרקע, כך עלים שנתגדלו בשמינית מבצל של שביעית, מותרים, כשיניקתם מהקרקע.

👉 ואם כן למדנו מכאן, שלעולם אין הגידולים נמשכים אחר העיקר, וכל שגדל בהיתר, היתר הוא, אף על פי שעיקרו של איסור, ומכאן שגידולי היתר

^א אבל כשנתערבו באינו מינם, כל אלו בטלים בששים. [ר"ן].

^ב ונראה בעיני, דאף על גב דלעיל חזינו דלמא לחומרא, בעינו למפשטה מהא, דסליק אדעתין, דליכא למידחי כי האי גוונא, משום דבשלמא לעיל, ליכא אלא חדא חומרא, דמחמירין דגידולין כמאן דאתו מעלמא דמי. אבל הכא, אי אמרינן לחומרא שאני, מחמירין תרי חומרי, חדא, דלביעור, כיון דכיש לו מתירין דמי, אוסרת בכל שהוא, והא חומרא בעלמא הוא, ועוד דגידולין שאינן דינן לאסור אפילו בכמה, יאסרו בכל שהוא. ואפילו הכי דחייב ודלמא הא נמי לחומרא שאני, דתרי חומרי מחמירין בה. [ר"ן].

מעלים את העיקר של איסור.

ודחו רביה זו ואמרו, שאפשר שכשהעיקר במיטבו, הגידולים נמשכים אחריו, ואינם מבטלים אותו, ולא נאמר הדין הנ"ל, שהגידולים אינם נמשכים אחר העיקר, אלא כשהיה העיקר נדוך, שמאחר שדכו את הבצל שוב אין הגידולים נמשכים אחריו.

המנכש בחסיות עם הכותי

תבואה שנגמרה מלאכתה למעשרות והכניסוה לבית אסור לאכול ממנה אפילו אכילת עראי עד שיפרישו ממנה תרומות ומעשרות אבל תבואה שבשדה אף על פי שכבר נגמרה מלאכתה ונעשית טבל מותר לאכול ממנה אכילת עראי.

ומבואר בברייתא, שישראל המנכש [=תולש עלים יתרים] עם הכותי, בחסיות שלו [כגון לוף ושום ובצל], אין צריך לחוש, שמא חסיות אלו, קודם שזרעם הכותי, כבר הכניסם לביתו, ונעשו טבל גמור, להיות אסור אפילו באכילת עראי, וחזר הכותי וזרעם בלא להפריש מהם מעשרות, והם באיסורם, ואסור לאכול מהן אכילת עראי, אלא דינם כשאר תבואה, שמוותר לאכול ממנה אכילת עראי בלא לעשר.

והטעם לכך, כי מעשר ירק מדרבנן בעלמא הוא, ולכן לא חששו לאסור בו מספק. ועוד יש לומר, שבוודאי לא באו החסיות הללו לידי גורן מתחילה, להתחייב במעשרות, שהרי הכותי לא עישר, ולמה יעשה מהם גורן, אם דעתו לחזור ולזרעם^א.

ומהטעם הזה, כשלוקחים אחרי כן את החסיות הללו מהכותי, מעשרים מהם בוודאי, שאין כאן ספק כלל, אלא וודאי טבל.

המנכש בחסיות עם ישראל החשוד על המעשרות

לדעת רבי שמעון בן אלעזר, המנכש בחסיות במוצאי שביעית עם ישראל החשוד על השביעית, מותר לו לאכול את העלים שגדלו בשמינית, אף על פי שהעיקר מגידולי שביעית. ה"רין פירש, שדין זה אמור על העלים שגדלו בשמינית, והם אינם נאסרים מחמת העיקר, כי בוודאי יש בהם יותר משיעור שיתבטלו בעיקר. ויש שפירשו, שדין זה אמור גם על העיקר, ובאופן שרבו הגידולים של שמינית, בשיעור, שהם מבטלים את העיקר.

👉 ומכאן הביאו רביה, שגידולי היתר של שמינית אינם נמשכים אחר העיקר של איסור, אלא היתר הם, וכשהם רבים על העיקר, הרי הם מבטלים אותו.

- ואין לדחות ולומר, שדין זה אמור בדבר שזרעו כלה, ולכן העיקר בטל. שהרי דין זה אמור בחסיות, ושנינו בברייתא, שהכוונה ללוף שום ובצלים.

- וכמו כן אין לדחות ולומר, שדין זה אמור בתערובת של איסור והיתר, כלומר שנתערבו אחרי כן גידולי שביעית גמורים עם גידולי שמינית גמורים, ולא

^א כן פירש ה"רין. ואפשר הוצרך לכך, לומר מדוע מדין זה לא הביאו רביה שגידולי היתר מעלים את האיסור. אבל לפי האמת, אפשר שטעם הדין הזה הוא, משום שגידולי היתר מעלים את האיסור. וילייע בדבר.

דף נ"ט

גידולי קונמות אסורים כי הוא דבר שיש לו מתירים

נתבאר לעיל בדף נ"ז, שלדברי רבי חנינא תריתאה אמר רבי ינאי, בצל של תרומה, שנטעו, ורבו גידוליו על עיקרו, מותר, שכל מה שהוסיף לגדול, נחשב כגידולים חדשים של טבל, ומבטל את העיקר של התרומה, אף על פי שהוא דבר שאין איסורו על ידי קרקע, [אלא על ידי דיגון], ואם כן, לדעתו, הוא הדין לכל איסורים, גידולים שלהם גידולי היתר הם, ומעלים את האיסור.

הקשה על כך רמי בר חמא ממשנתנו, בה שנינו, שהאוסר על עצמו פירות מסוימים, אם הוא דבר שאין זרעו כלה, אפילו גידולי גידולים אסורים, ואין אומרים הגידולים היתר הם.²

ותירץ רבי אבא, שהסיבה לכך שגידולי קונמות אסורים, ואינם מבטלים את העיקר, כי איסור קונמות הוא דבר שיש לו מתירים, שהרי יכול להישאל עליהם, [ומצווה לעשות כן], וכלל בדינו, שכל דבר שיש לו מתירים, אפילו באלף אינו בטל, ואם כן, מאחר שהעיקר מעורב בגידולים, אף על פי שהוא מעט, ובשיעור שראוי להיבטל בהם, מאחר שיש לו מתירים, אינו בטל, ואוסר כל תערובתו.

תרומה בטילה ברוב כי היא דבר שאין לו מתירים

נתבאר, שאיסורי נדרים, מאחר שיכולים להישאל עליהם, הם נחשבים דבר שיש לו מתירים, ולפיכך גם כשהם מתערבים בהיתר [מין במינו], אפילו באלף, אינם בטלים.

אמנם, התרומה, אף על פי שגם כן ניתן להישאל על הפרשתה, [על ידי פתח או חרטה], אינה נחשבת דבר שיש לו מתירים, וכשהיא מתערבת בהיתר, היא בטלה.

ודבר זה יש ללמדו, ממה ששנינו במסכת תרומות, סאה תרומה טמאה, שנפלה לפחות ממאה סאים חולין, אינה בטילה בהם, והכל נידון כתרומה טמאה, [ומאחר שתרומה טמאה אסורה גם לכהן, הכל ירקב], אבל כשנפלה הסאה של תרומה טמאה למאה סאים חולין, [אף על פי שהיא טמאה], היא בטלה בהם. ומכאן שתרומה בטלה בהיתר ואינה נידונית כדבר שיש לו מתירים.³

- ואין לדחות ולומר, שמשנה זו אינה מדברת בתרומה ביד בעלים שהפרישה, אלא בתרומה ביד כהן שקיבלה מהם, ומאחר שהוא לא הפרישה, אינו יכול להישאל עליה, וכן ישראל שהפרישה לא יכול להישאל עליה כי אינה ברשותו, ולכן היא דבר שאין לו מתירים. שכן בסוף אותה משנה מבואר, שאם תרומה

גידול אחד שמעורב בו עיקר של איסור וגידולים של היתר. שהרי הברייתא מדברת במנכש ומשמע שבעודו מנכש תולש ואוכל את מה שתולש שהוא עיקר של איסור שביעית וגידולי היתר של שמינית.

- וכמו כן אין לדחות ולומר, שמדובר בחסיות שטחנו אותם קודם זריעתן, ולכן אין העיקר נמשך אחריהן. שהרי מדובר בחשוד על השביעית ולא יטרח לעשות כן.

רק לענין שביעית אין גידולים נמשכים אחר העיקר

נתבאר שחסיות של שביעית שהוסיפו לגדול בשמינית כל מה שגדלו בשביעית היתר הוא ואינו נמשך אחר העיקר.

ולכאורה, מכאן ראינו, שגידולים מעלים את העיקר, שלא כדעת רבי יוחנן ורבי יונתן, שאמרו בדף נ"ז שאינם מעלים. שלדברי רבי ינאי אמר רבי יוחנן, נטיעה ילדה, שהיו בה פירות, והרכיבה בזקנה, אף על פי שהוסיפו הגידולים מאתים, אסורים הם כעיקר הפרי. ולדברי רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, בצל שנטעו בכרם, ונאסר משום כלאים, אפילו נעקר הכרם, ולאחר מכן הוסיף הבצל לגדול בהיתר, הכל אסור, כמו העיקר.

ואמר רבי יצחק, שאין הדבר כן, ורק לענין שביעית נאמר שהגידולים אינם הולכים אחר העיקר, וכשהעיקר של שביעית והגידולים של שמינית, גידולי היתר הם, ומעלים את העיקר. והסיבה לכך, שהשביעית איסורה על ידי קרקע הוא, שנאמר "וְשִׁבְתָּהּ הָאֶרֶץ" (ויקרא כ"ה ב'), ומאחר שאיסורה על ידי קרקע, גם ביטול איסורה על ידי קרקע, ולכן כשהוסיפו הגידולים בשמינית, גידולי היתר הם. מה שאין כן לענין ערלה וכלאים, שערלה חסרון זמן גרם לה, וכלאים תערובת גרמה לה, ולא נתבטל מה שגרם את האיסור. ובסמוך יתבאר בעזה"י דין גידולי מעשר.

ליטרא מעשר שזרעה בשביעית ונעשית כעשר לטריין

מי שהיה לו ליטרא של מעשר ראשון, שלא הופרשה ממנו תרומת מעשר, וזרעה בקרקע בשביעית, והשביחה, עד שנעשית כעשר לטריין, אף על פי שנתרבו הגידולים, שהם פטורים, כדן גידולי שביעית, על העיקר, שהוא מעשר, אינם מבטלים אותו,⁴ והעיקר עדיין נידון כמעשר, וצריך להפריש עליו תרומת מעשר. ויפריש זאת ממקום אחר, ולא מתוכו, כי בתוכו מעורב מעשר החייב בתרומת מעשר, ושביעית הפטורה. והגידולים גידולי שביעית הם, וצריך לבערם קודם זמן הביעור.

והסיבה לכך שהמעשר אינו מתבטל על ידי הגידולים, כי חיוב מעשר אינו בא על ידי קרקע, אלא על ידי דיגון, [עשיית כרין], ולפיכך גם כן אינו מתבטל על ידי קרקע.

² הא דלא פריך ליה מבריתא דליטרא מעשר טבל, דתניא לעיל בסמוך, משום דממניתין אלימא ליה לאקשווי. ועוד דמעשר פשיטא ליה דדבר שיש לו מתירין הוא. [ר"ן].

³ והא דלא פריך ליה, אי הכי בבצל של תרומה נמי, אמאי אמר רבי ינאי דגידולין מעלין אותו, אי בעי מתשיל עליה, והוי דבר שיש לו מתירין, משום דמצי למדחיה דבישראל שנפלה לו מבית אבי אמו כהן עסקינן, ומשום הכי פריך ליה מהך מתניתין, דליכא למדחיה בהכי. כך נראה בעיני. [ר"ן].

⁴ לא זכיתי להבין זאת, הלא לפי שיטת הר"ן, אם הגידולים היתר, הם מבטלים את העיקר, דהא בהא תליא, ואם כן, היאך אפשר שהגידולים פטורים ואינם מבטלים את העיקר. ויל"ע בדבר. והעירוני משום שאפשר לעשר לפי חשבון.

הגידולים לבדם אסורים, כדין גידולי שביעית. ומה ששינו בסיום הברייתא רבן שמעון בן גמליאל אומר הגדל בחיוב חייב הגדל בפטור פטור אין זו דעה אחרת שכל הברייתא היא כדעתו.

ואמר לו רבה, אף אם האמת כדבריך, שלענין בצלים שהוסיפו עלים כהים בשביעית, אין קדוש בקדושת שביעית אלא הגידולים בלבד², מכל מקום, עדיין אפשר שהדין כדברי רבי יוחנן, שהזרע בצלים מתוקנים, וגדלו, הכל טבל, שאפשר שכשהוא טורח לזרוע העיקר ומבטלו בכך בידיים, הגידולים מבטלים את העיקר לגמרי.

מעשר טבול לתרומת מעשר אינו בטל גם כשטורח לזרוע

נתבאר, שלדעת רבי יוחנן, הזרע בצלים מתוקנים, מאחר שטרח לזרועם, העיקר בטל אצל הגידולים, והכל נעשה טבל גמור להתחייב במעשרות.

ומבואר, שדווקא כשזרע חולין מתוקנים, הם מתבטלים לגידוליהם, להיות הכל טבל גמור, אבל הזרע תבואה שאינה מתוקנת, כגון מעשר ראשון שלא הפריש ממנו תרומת מעשר, ועדיין הוא טבל לתרומת מעשר, אף על פי שטרח לזרועו, אינו בטל לגידוליו, ולפיכך כשבא לתקן מה שיגדל, חייב להפריש תרומת מעשר כפי חשבון העיקר, וכל תרומות ומעשרות כפי חשבון הגידולים.

והטעם לכך כי נאמר, "עֲשֵׂר תַעֲשֶׂר אֶת כָּל תְּבוּאוֹת זְרַעְךָ הַיֵּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה" (דברים י"ד כ"ב), ללמד שהזרע את תבואת זרעו בהיתר, כלומר חולין מתוקנים שלו, חייב לעשר הכל כדין, שהעיקר בטל אצל הגידולים לגמרי, להיות הכל טבל גמור, אבל הזרע דבר שאינו ראוי לו לזרוע, כלומר דבר שאינו מתוקן, כגון מעשר ראשון שלא הפריש ממנו תרומת מעשר, אינו בטל אצל גידולים, ויפריש ממנו מה שהיה צריך להפריש מתחילה³.

טהורה נפלה לפחות ממאה סאים חולין, [מאחר שאינה בטילה בהם, הכל נידון כתרומה טהורה, ולפיכך] תמכר לכהן, ואם מדובר בתרומה ביד כהן, למה תימכר, יאכלנה הוא עצמו.

- וכמו כן, אין לדחות ולומר, שמשנה זו באמת אינה מדברת בתרומה ביד בעלים שהפרישוה, אלא בתרומה שכבר ניתנה לכהן, ועכשיו היא ביד ישראל, בן בתו של הכהן, שירש אותה מאבי אמו הכהן, ומאחר שזה שהתרומה אצלו לא הפרישה, אינו יכול להישאל עליה, ולכן היא דבר שאין לו מתירים, ומה ששינו שאם היתה התרומה טהורה תימכר לכהן, ולא יוכל לקיימה לעצמו, כי הוא אינו כהן. והסיבה שאי אפשר לומר כן כי מבואר באותה משנה שכשהיתה התרומה טהורה היא נמכרת לכהן חוץ מדמי התרומה שבתערובת, שאותה נותנים לכהן חינם, כי ראוייה לו, ולא ישלם אלא את שווי החולין שבתערובת, ואם מדובר בתרומה ביד נכדו של כהן שירשה גם התרומה שייכת לו, ולמה יתן אותה לכהן חנם.

והסיבה לכך שהתרומה נחשבת דבר שאין לו, מתירים אף על פי שאפשר להישאל עליה, משום שאין מצווה להישאל עליה, ואין היתר בא מאליו. מה שאין כן קונמות, שמצווה להישאל עליהם, משום שהם דבר שאינו הגון, כמאמר רבי נתן [המבואר בדף כ"ב], כל הנודר כאילו בנה במה, והמקיימו כאילו מקטיר עליה, ולכן הם נחשבים דבר שיש לו מתירים⁴.

כשטורח לבטל הגידולים מבטלים את העיקר

כבר נתבאר בדף נ"ז שלדעת רבי יוחנן, ליטרא בצלים, שתיקנה, כלומר הפריש תרומתה ומעשרותיה והרי היא חולין מתוקנים, וחזר וזרעה, אף על פי שהיה העיקר מתוקן ופטור ממעשרות, הגידולים נחשבים טבל, וכשהם רבים על העיקר, הם מבטלים אותו, והכל נידון כטבל, וצריך לעשר הכל מתחילה.

וכשרבה אמר דברים אלו בשם רבי יוחנן, אמר לו רב חסדא, מי ישמע לך ולרבי יוחנן רבך [=מאן צאית לך ולרבי יוחנן רבך], היתר שבהן להיכן הלך?

וביאר הר"ן קושייתו, שכן אף אם אמת הוא שגידולי היתר מבטלים עיקר של איסור, אין זה אלא כשאי אפשר להפריד העיקר מהגידולים, שכשאוכל התערובת, בטל טעם העיקר בכל התערובת, ולפיכך אף על פי שהאיסור מעורב בה, הכל מותר, אבל לענין מעשר, ניתן להפריד האיסור מההיתר, שהרי יודעים אנו כמה היה העיקר, שכבר נפטר ממעשר, ואם כן, למה לא יפריש מעשרות רק לפי חשבון הגידולים בלבד.

אמר לו רבה, והרי ברייתא מסייעת לדברי רבי יוחנן, שכך שינו, בצלים של ששית שירדו עליהם גשמים בשביעית, וצמחו, אם היו העלים שלהם כהים, עיקר יניקתם בשביעית, והרי הם אסורים, ומשמע שהכל אסור, העיקר והגידולים, ואם יבוא להחליפם, יתפסו מעות בקדושת שביעית כנגד הכל, גם כנגד העיקר, ואין אומרים שיתפסו רק לפי חשבון הגידולים, אף על פי שלענין זה ניתן להפריד בין העיקר לגידולים.

דחה זאת רב חסדא ואמר, שבאמת אין כוונת הברייתא שהכל אסור, אלא רק

² והקדש דקא מני לעיל בדבר שיש לו מתירין, בהקדש בדק הבית עסקינן, דעל כרחין לפדייה קאי. [ר"ן].

² ולא תקשי לי, אמאי דכתיבנא לעיל בריש שמעתין, דסבירא לך, דאי אין גידולין כעיקר, פשיטא דמבטלין אותן, והכא אמרינן דגדל בחיוב חייב, אלמא אין גידולין כעיקר, ואפילו הכי קתני גדל בפטור פטור, אלמא אף על פי שאין גידולים כעיקר, אין מבטלין אותו. דהכא היינו טעמא, משום דהיתרא לא בטיל, שהאיסור דרכו להתבטל, ולא היתר. ועוד דלא טרח לבטולי עיקר, אלא גידולין מאליהן באו. [ו] ובדין הוא דלעיל נמי, כי בעי למפשט בעיין דבצל שעקר בשביעית מבצל שנטעו בכרם ונעקר הכרם, דמצי לדחויי שאני בצל שנטעו בכרם דלא טרח, אלא דכיון דהך דיחויא לא סגי לגבי ילדה שסבכה בוקנה, גבי בצל שנטעו בכרם נמי לא דחי ליה. כן נראה לי. [ר"ן].

³ וקשה בעיני, דהא כל הך שקלא וטריא, בדבר שאין זרעו כלה היא, ומדאורייתא ליכא מידי שאין זרעו כלה דליחייב במעשר, וכיון שכן, היכי דייק מורעך דגידולין שאין זרעו כלה אין מעלין את העיקר, דבדאורייתא לענין מעשר לא משכחת לה. ונראה בעיני, דקרא אסמכתא בעלמא הוא, וטעמא הוא דקיהיב למילתיה, דבדין הוא דלבטיל היתר דזרעי אינשי לגבי גידולין דאיסורא, משום דהוה ליה תערובת היתר באיסור, ודברים שאינם שוין מבטלין הן זה את זה, אבל איסורא באיסורא, כליתרא מעשר טבל בגידולים דהוה איסורא, אי בשביעית משום איסור שביעית, אי בשאר שני שבוע משום טבל, אינו בדין שתהא לה בטלה, אף על פי שאין האיסורין שוין, מכל מקום איסור באיסור הוא, ודברים שהן שוין זה לזה לגמרי, אין אחד מהם מבטל את חברו, וכמו שכתבתי בפרק הנודר מן המבושל, כן נראה לי. ועדיין אין דעתי נוחה, וצריך אני לעשות לי רב בזה. [ר"ן].

דף ס'

גידולי תרומה

דבר שזרעו כלה, כגון חיטים ושעורים של תרומה, אם זרעם בקרקע, גידוליהם נמשכים אחר העיקר, וגם הם נידונים כתרומה, אבל גידולי הגידולים, כלומר מה שזרע מהגידולים הללו, אינם תרומה, אלא כשאר טבל.

ודבר שאין זרעו כלה, כבצלים של תרומה, אפילו גידולי גידולים אסורים, כל זמן שאין בהם שיעור כדי לבטל את העיקר.

אבל אם היו הגידולים מרובים על העיקר, כשיעור שתרומה בטלה בו, כלומר שהיו הגידולים פי מאה מהעיקר, הם מבטלים את העיקר, ושוב אין כאן תרומה אלא טבל. וזהו דינו של רבי חנינא תירתאה אמר רבי ינאי המובא לעיל בדף נ"ז.

גידולי טבל

הטבל, כל זמן שלא נקבע למעשר, מותר לאכול ממנו אכילת ארעי, אבל **משנקבע למעשר**, כגון שנתמרח בכרי, שוב אסור לאכול ממנו אפילו אכילת עראי.

וטבל שהוקבע למעשרות, **בדבר שזרעו כלה**, כגון חיטים ושעורים, וזרעו, בטל ממה שהיה, וכל הגדל ממנו הרי הוא כטבל שלא נקבע למעשרות, ומותר לאכול ממנו אכילת עראי.

אבל טבל שהוקבע למעשרות, **בדבר שאין זרעו כלה**, כגון בצלים, וזרעו, לא בטל ממה שהיה, ואפילו גידולי גידולים שבו אסורים באכילת עראי, כדין טבל שהוקבע למעשרות.

סליק פרק הנודר מן הירק

בקי צור

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א
להצלחת תמר בת מרים – לרפואת מרים בת מרתה בתוך שאר עם ישראל

גיליון ח39
מסכת נדרים נ"ד – ס'

מפתח עניינים – פרק שביעי הנודר מן הירק

7..... הנודר מן הבית.....

7..... דף נ"ז.....

7..... חילופים גידולים וגידולי גידולים של קונמות.....

8..... נדר לזמן.....

8..... נדר על דברים שיעשו בזמן מסוים.....

8..... שאת נהנית לי עד הפסח אם תלכי לבית אביך עד החג.....

8..... שאת נהנית לי עד החג אם תלכי לבית אביך עד הפסח.....

8..... עיקרו איסור וגידוליו היתר ורבו גידוליו על עיקרו.....

9..... דעת רבי ינאי.....

9..... דעת רבי יוחנן ורבי יונתן.....

9..... דעה נוספת של רבי יוחנן.....

9..... דף נ"ח.....

9..... ביטול איסור בהיתר במינו.....

10..... בצלים של ששית שירדו עליהם גשמים בשביעית.....

10..... המנכש בחסיות עם הכותי.....

10..... המנכש בחסיות עם ישראל החשוד על המעשרות.....

11..... רק לענין שביעית אין גידולים נמשכים אחר העיקר.....

11..... ליטרא מעשר שזרעה בשביעית ונעשית כעשר לטרין.....

11..... דף נ"ט.....

11..... גידולי קונמות אסורים כי הוא דבר שיש לו מתירים.....

11..... תרומה בטילה ברוב כי היא דבר שאין לו מתירים.....

12..... כשטורה לבטל הגידולים מבטלים את העיקר.....

12..... מעשר טבול לתרומת מעשר אינו בטל גם כשטורה לזרעו.....

13..... דף ס'.....

13..... גידולי תרומה.....

13..... גידולי טבל.....

סליק פרק הנודר מן הירק

1..... דף נ"ז.....

1..... הנודר מן הירק.....

1..... מודה רבי עקיבא שאינו לוקה.....

1..... פול המצרי למודר מהירק.....

1..... "תן כבוד" ונתן בשר או "תן בשר" ונתן כבוד.....

2..... הנודר מן הבשר.....

2..... דברים שאין לאכול אחר הקזה.....

2..... פסקי הר"ן בדין נודר מן הבשר.....

2..... דף נ"ה.....

2..... הנודר מן הדגן.....

3..... הנודר מן התבואה.....

3..... תקנת הבאת המעשרות בימי חזקיה.....

3..... עללתא.....

3..... הקפדת רב יוסף ופיוס רבא.....

4..... פירות השנה וגידולי שנה.....

4..... פירות ארץ וגידולי קרקע.....

4..... ברכת כמהין ופטירות.....

4..... הנודר מן התירוש.....

4..... הנודר מן המזון או מן הזן.....

4..... הנודר מן הכסות.....

4..... לצאת בשבת בשק או בתיבה.....

4..... הנודר מצמר או פשתן.....

5..... דף נ"ו.....

5..... הנודר מן הבית או מן העליה.....

5..... ריבוי נגעי בתים.....

5..... בית בביתי אני מוכר לך.....

5..... דרגש ומיטה.....

6..... הנודר מן המטה או מן הדרגש.....

7..... סיכום דיני כפיית המטה.....

7..... תחום העיר ועיבור העיר.....

7..... מקום עמידת הכהן כשמסגיר את הבית המנוגע.....